

KS. MARCIN SIENKOWSKI*

Filozoficzne aspekty powołania na przykładzie adhortacji *Pastores dabo vobis* i *Christus vivit*

W 1990 r., ćwierć wieku po zakończeniu Soboru Watykańskiego II, w Rzymie obradował synod biskupów poświęcony formacji kapłańskiej. Dwadzieścia osiem lat później, tj. w 2018 r. inny synod podejmował kwestię wiary, młodzieży i rozeznania powołania. Owocem pierwszego z nich jest adhortacja posynodalna *Pastores dabo vobis* podpisana przez Jana Pawła II¹. Natomiast spostrzeżenia, wnioski i wskazania niedawnego synodu zostały zawarte w adhortacji papieża Franciszka pt. *Christus vivit*².

Celem tego artykułu jest próba wyjaśnienia kwestii powołania w oparciu o oba posynodalne dokumenty. Wprawdzie temat powołania nie jest zagadnieniem jedynym ani pierwszorzędnym żadnego z nich (w obydwu jest on nakreślony w szerszym kontekście), jednakże zasadne jest przyjrzenie się ukazanej w nich problematyki powołania również z tego powodu, że wciąż na nowo należy podejmować refleksję nad tym tematem. Ponieważ nie sposób zwrócić uwagę na wszystkie aspekty związane z rzeczywistością powołania, podobieństwa i różnice między ujęciami dwóch papieży zostaną ukazane na podstawie tylko wybranych zagadnień i wedle następującego porządku: 1) pojęcie, 2) rodzaje, 3) struktura, 4) rozeznawanie powołania. Dzięki temu zostaną wskazane filozoficzne aspekty powołania w postaci statusu bytowego, jego ukonstytuowania i uprzyczynowania.

1. Pojęcie powołania

Odpowiedź na pytanie o to, czym jest powołanie, najprościej i najszybciej można uzyskać sięgając do słowników lub encyklopedii albo opracowań po-

---

* ks. Marcin Sieńkowski – Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Elckiej
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0679-5006>; e-mail: sienkowskimarcin@interia.pl

¹ Zob. Jan Paweł II, *Pastores dabo vobis*, Rzym, 25 marca 1992 r. (dalej: PDV).

² Zob. Franciszek, *Christus vivit*, Loreto, 25 marca 2019 r. (dalej: CHV).

święconych tematyce powołania³. Jednakże w tym artykule chodzi o to, aby wyjaśnić, jak kwestia powołania jest rozumiana w każdym z dwóch dokumentów. Skoro ich autorzy operują pojęciem powołania, to siłą rzeczy przypisują mu określone znaczenie.

Lektura obu adhortacji pozwala dostrzec, że na określenie „powołania” i Jan Paweł II, i Franciszek używają zamiennie wielu pojęć. Do najczęściej stosowanych przez papieża Franciszka zaliczają się następujące: wezwanie⁴, ukierunkowanie⁵, cel⁶, woła Boga⁷, obdarowanie⁸, droga lub ścieżka życia⁹, plan czy projekt dla życia¹⁰. Z kolei w dokumencie Jana Pawła II są obecne następujące określenia: wybranie¹¹, wezwanie¹², więź¹³, relacja¹⁴, woła Boża¹⁵, dar Boży¹⁶, droga życiowa¹⁷, plan życia¹⁸, ale również „tajemnica” powołania¹⁹.

Co można powiedzieć o powołaniu na podstawie tego rodzaju określeń? Przede wszystkim informują one o tym, że powołanie z czegoś się wywodzi, czyli posiada swoje źródło oraz że jest do czegoś skierowane, czyli zmierza do celu. Jeśli jest ono wezwaniem, to wezwaniem przez kogoś, kto daje mu początek, a jeśli ukierunkowaniem lub projektem, to i celem do czegoś. Ponadto powołanie jako wezwanie, więź lub relacja świadczy o tym, że jest „rozpięte” między powołanym a powołującym. Gdy natomiast mowa o woli, to znaczy, że powołanie jest już obecne w postaci idei, zanim jeszcze uzyska realne istnienie.

Powyższe określenia świadczą o tym, że powołanie jest rzeczywistością złożoną i wieloaspektową. Wprawdzie stanowią one pomoc w zrozumieniu pojęcia powołania, jednakże nie dają pełnego wyjaśnienia tego, czym ono jest w istocie. Wyjaśnienie takie mogłoby nastąpić w wyniku sformułowania definicji powołania. Jednakże ani Jan Paweł II, ani Franciszek nie definiują go w swoich adhortacjach. Owszem, można się w nich doszukać np. tego, czym jest powołanie kapłańskie, jak to czyni pierwszy z nich, ale nie podają definicji

³ Obszerne wyjaśnienie tego, czym jest powołanie podaje np. S. Hareźga, *Powołanie*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. E. Gigilewicz, Lublin 2012, kol. 142-144.

⁴ Por. CHV 248, 273, 287; J. M. Bergoglio, *Otwarty umysł, wierzące serce. Rekolekcje papieża Franciszka*, tłum. M. Juszczak, M. Grygierowska, Kraków 2013, s. 46.

⁵ Por. CHV 257.

⁶ Por. CHV 107.

⁷ Por. CHV 287.

⁸ Por. CHV 288.

⁹ Por. CHV 249, 291.

¹⁰ Por. CHV 248, 294.

¹¹ Por. PDV 36.

¹² Por. PDV 2, 5, 10, 35, 37, 38, 39.

¹³ Por. PDV 38, 46 (więź z Bogiem, więź z Jezusem, przyjaźń).

¹⁴ Por. PDV 12, 37.

¹⁵ Por. PDV 36, 41, 70.

¹⁶ Por. PDV 8, 9, 35, 36, 38, 40, 41 (dar łaski, dar Boży, łaska darmo dana, darmowy dar Boga).

¹⁷ Por. PDV 7, 36; CHV 139.

¹⁸ Por. PDV 38.

¹⁹ Por. PDV 34, 38 (*mysterium vocationis*); Jan Paweł II, *Dar i Tajemnica. W pięćdziesiątą rocznicę moich święceń kapłańskich*, Kraków 1996, s. 7-8.

powołania w ogóle²⁰. Dlatego pomocne, a wręcz niezbędne w rozumieniu powołania jest omówienie kolejnych związanych z nim zagadnień, a przede wszystkim rodzajów oraz struktury powołania.

2. Rodzaje powołania

Nie ulega wątpliwości, że powołanie nie ogranicza się tylko do jednego rodzaju. Widać to wyraźnie po lekturze dokumentów posynodalnych. Wystarczy zauważyć, że jest w nich mowa np. o powołaniu kapłańskim, małżeńskim, chrzcielnym, ale również o powołaniu w sensie szerokim i wąskim, a także o powołaniu indywidualnym i zbiorowym²¹. Jeżeli powołanie przybiera różne formy, to zasadna jest próba uporządkowania wielu rodzajów powołania. Uporządkowanie takie ma miejsce wtedy, gdy podaje się kryteria, ze względu na które wyodrębnia się poszczególne typy powołania.

Wyodrębnienie różnych rodzajów powołania może się dokonać przynajmniej z względu na trzy odmienne kryteria. 1) Ze względu na źródło można mówić o powołaniu naturalnym i nadprzyrodzonym²². 2) Ze względu na cel wyróżnia się powołanie w sensie szerokim i powołanie w sensie ścisłym. 3) Ze względu na środki prowadzące do celu mamy do czynienia z konkretnym powołaniem, np. kapłańskim, małżeńskim, zakonnym itp.

Używając języka filozofii realistycznej można powiedzieć, że każdemu z powyższych kryteriów podziału zakresu nazwy „powołanie” odpowiada określona przyczyna. Źródło powołania to nic innego jak przyczyna sprawcza. Cel powołania wyznacza przyczyna celowa, a o sposobie doboru środków do celu decyduje przyczyna wzorcza. Na gruncie filozofii klasycznej wskazanie przyczyn bytu oznacza jego rozumienie. Dlatego nie można zrozumieć tego, czym jest powołanie bez dotarcia do jego przyczyn.

Zarówno *Pastores dabo vobis*, jak i *Christus vivit* poświęcone są powołaniu nadprzyrodzonemu. Oba dokumenty zgodnie podkreślają, że źródłem powołania jest Bóg. Ponieważ adhortacja Jana Pawła II w całości dotyczy powołania kapłańskiego, nie wspomina się w niej ani nie omawia innego źródła powołania poza Bogiem²³. Jan Paweł II koncentruje się tylko i wyłącznie na powołaniu chrześcijańskim²⁴. Nie inaczej jest w dokumencie Franciszka. Dlatego

²⁰ Por. PDV 8, 35.

²¹ Jan Paweł II zauważa, że powołanie ma nie tylko wymiar indywidualny. Równie dobrze może ono dotyczyć społeczności. Przykładem tego rodzaju powołania jest Kościół, który należy rozumieć jako zwołanie, czyli społeczność osób wezwanych. Por. PDV 34.

²² Warto dokładnie zbadać, czy mówienie o powołaniu naturalnym ma rację bytu. Jeśli nie uznaje się istnienia Boga, który powołuje, to czy zarazem nie eliminuje się zagadnienia powołania w ogóle? Z drugiej strony wydaje się, że źródłem powołania oprócz Boga może być drugi człowiek. Dlatego mówi się o powołaniu kogoś na jakieś stanowisko, o powołaniu do reprezentacji, do wojska itp. Wtedy powołanie to nie ma charakteru nadprzyrodzonego i pozostaje powołaniem o naturalnym źródle.

²³ Por. np. PDV 12.

²⁴ Por. np. PDV 34.

ograniczając się tylko do tych dwóch adhortacji nie można rozwinąć tematu powołania, którego źródło tkwi w porządku naturalnym²⁵.

Podział powołania ze względu na cel pojawia się zarówno u Jana Pawła II, jak i u Franciszka. W tym miejscu należy zauważyć, że ich wypowiedzi na ten temat wpisują się w nauczanie Kościoła, który m.in. na Soborze Watykańskim II odróżniał powołanie powszechne od powołania osobistego. Pierwsze z nich wskazuje na cel ostateczny, do którego powołany jest każdy człowiek. Mówiąc najogólniej, powszechnym i podstawowym powołaniem jest powołanie do życia wiecznego (zbawienia)²⁶. Drugie dotyczy drogi, czyli sposobu dotarcia do celu ostatecznego. Zbawienie osiąga się na różne sposoby, a ich liczba odpowiada liczbie powołanych do niego²⁷.

W kontekście celu papież Franciszek dokonuje rozróżnienia powołania na powołanie w sensie szerokim i w sensie wąskim. Powołanie w rozumieniu szerokim jest tym samym, co powołanie powszechne. Obejmuje ono wszystkich ludzi bez wyjątku. I tak na przykład każdy człowiek jest powołany (wezwany) do życia, do rozwoju, do doskonałości, do miłości, wreszcie do życia wiecznego. W języku teologii powołanie powszechne jest nazywane powołaniem do świętości²⁸. W tym samym duchu wypowiada się Jan Paweł II, który ten typ powołania określa mianem udziału w Boskim życiu²⁹.

Nie ulega wątpliwości, że zrealizowanie powołania powszechnego w postaci celu ostatecznego domaga się odpowiednich środków do niego prowadzących. Środki tego rodzaju to nic innego jak powołanie w sensie ścisłym. Innymi słowy, to powołanie w znaczeniu drogi do Boga³⁰. Tę drogę można przebyć na wiele różnych sposobów. W tym znaczeniu każdy człowiek jest powołany do czegoś innego, nawet jeśli wielu ludziom przychodzi realizować powołanie tego samego rodzaju³¹.

W kontekście powołania w sensie ścisłym obaj papieże dostrzegają, że droga do Boga naznaczona jest służbą i ofiarą. Powołanie to jest wezwaniem do konkretnej służby dla innych, czy też dla dobra wspólnego³². Sensem każ-

²⁵ O innych źródłach powołania zob. np. P. Pastewski, *Czym charakteryzuje się powołanie kapłańskie w rozumieniu św. Jana Pawła II?*, „Civitas et Lex” 2015, nr 4, s. 80-82.

²⁶ Por. np. P. Henrici, *Poświęcone Bogu życie we wspólnocie Kościoła*, tłum. L. Balter, „Communio” 5(2005), s. 3-4; M. Sienkowski, *Koncepcja dobra najwyższego w ujęciu Tomasza z Akwinu i Immanuela Kanta*, „Nurt SVD” 145(2019), nr 1, s. 236-252.

²⁷ Por. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 11, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, Poznań 2002; Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 10; PDV 19, 20.

²⁸ Por. CHV 107, 162, 250-252, 248.

²⁹ Por. PDV 37.

³⁰ Por. CHV 249, 298 (również ścieżka, kurs); PDV 9, 36.

³¹ Por. CHV 140, 183, 249.

³² Por. CHV 168-169, 253. Z tego powodu istnieje przekonanie, że powołanie stanowią tylko takie zawody, które są bezpośrednio związane ze służbą ludziom.

dego powołania w tym rozumieniu jest służba określana służbą miłości³³. O powołaniu służebnym Franciszek mówi, że jest ono powołaniem misyjnym. Podkreśla, że misyjność nie stanowi dodatku do życia, ale jest jego istotą. Natomiast pełnia tego rodzaju powołania wyraża się w ofierze³⁴.

Nie trudno zauważyć, że powołanie w sensie szerokim Franciszek odnosi bezpośrednio do Boga, natomiast powołanie w sensie ścisłym bezpośrednio wiąże z innymi ludźmi, a z Bogiem pośrednio. W ramach powołania drugiego rodzaju adhortacja *Christus vivit* akcentuje przede wszystkim rodzinę i pracę. Jeśli z reguły nie budzi zastrzeżenia stwierdzenie, że małżeństwo i rodzina są powołaniem, to utożsamianie powołania z pracą nie zawsze dokonuje się z całkowitą pewnością. Wątpliwości tego rodzaju zdaje się rozwiewać papież Franciszek. Daje on do zrozumienia, że ludzka praca idzie niejako w parze z powołaniem indywidualnym. Dlatego bez obaw można utożsamiać jedno z drugim. Przy czym rozumienie pracy (w formie pasji czy wykonywanego zawodu) jako powołania również musi zostać rozpoznane. Z drugiej strony powołanie nadaje sens wykonywanym czynnościom, bez którego trudno zrozumieć potrzebę, a nawet konieczność pracy. Jeśli natomiast podjęcie określonej pracy czy wykonywanie konkretnych zadań dokonuje się z pełną świadomością, to stają się one odpowiedzią na odkryte powołanie. Wówczas działania tego typu nie są tylko sumą podejmowanych działań, lecz dają doświadczenie pełni i sensu³⁵. Należy dodać, że praca, która w pierwszej kolejności umożliwia osobisty rozwój, stanowi także sposób bycia dla innych, co oznacza służbę.

Wartość pracy, o której wyraźnie mówi Franciszek wynika również z tego, że niejednokrotnie jest ona równoznaczna z wejściem w dorosłość. Praca zajmuje większą część ludzkiego życia. Zdarza się, że wraz z zarobkami decyduje ona o sposobie wykorzystywania czasu, o poziomie zamożności, o stanie posiadania, o realizowaniu marzeń, o samoocenie i określeniu własnej tożsamości³⁶. Papież zauważa, że dzięki pracy, która najczęściej jest wykonywana zespołowo rozwijają się przyjaźnie i inne relacje³⁷. W ten sposób staje się oczywiste, że wizja życia świadomie pomijającego pracę jest fikcją. Praca stanowi konieczność, nadaje życiu sens, jest sposobem dojrzewania, a także formą spełnienia³⁸.

³³ Por. PDV 40; Franciszek, *Siła powołania. O życiu konsekrowanym i poprawie relacji w Kościele*, przeł. A. Fijałkowska-Żydok, Poznań 2018, s. 70-71; A. Skowroński, *Analiza współczesnego i poszukiwanie nowego modelu formacji kapłańskiej w WSD w Elku*, „Studia Elckie” 19(2017), nr specjalny, s. 621.

³⁴ Por. CHV 25, 30, 163; PDV 14 (kontynuacja zbawczej misji Jezusa); J. Guillet, *Powołanie*, w: *Słownik teologii biblijnej*, tłum. K. Romaniuk, red. X. Leon-Dufour, Poznań 1990, s. 747-749.

³⁵ Por. CHV 273; Franciszek, *Evangelii gaudium*, Rzym, 24 listopada 2013 r., 203 (dalej: EG).

³⁶ Por. CHV 268.

³⁷ Por. CHV 271.

³⁸ Por. CHV 255; K. Naporą, „Aby służył i strzegł” (Rdz 2,15). *Praca jako powołanie człowieka w świetle Rdz 1-2*, „Verbum Vitae” 25(2014), s. 17-39.

Jeśli chodzi o relacje do innych osób, w tym także do Boga, to powołanie osobiste może być realizowane na wiele sposobów. Ze względu na bezpośrednią relację do Boga zasadniczo wyróżnia się powołanie kapłańskie, zakonne, misyjne, a także różne formy konsekracji. Każde z nich jest rodzajem powołania osobistego, które zarazem stanowi drogę do wypełnienia powołania powszechnego. Jan Paweł II, który omawia powołanie kapłańskie zaznacza, że kapłaństwo ma podwójny wymiar: powszechny i służebny³⁹. Jak kapłaństwo powszechne wynika z chrztu i obejmuje wszystkich ochrzczonych, tak kapłaństwo służebne (hierarchiczne, urzędowe, sakramentalne) swoje umocowanie posiada w sakramencie święceń⁴⁰.

Najczęściej podejmowanym powołaniem w sensie ścisłym jest powołanie małżeńskie i związane z nim powołanie rodzicielskie⁴¹. W rodzinie znajdują się najodpowiedniejsze warunki do dojrzewania, a najwznieślijszym z nich jest miłość. Franciszek mówi, że dzięki powołaniu tego rodzaju człowiek staje wobec perspektywy rozwoju przez długie lata, a nie tylko krótkich doznań. Ponieważ małżeństwo i rodzina wiążą się z zaangażowaniem na całe życie, dlatego domagają się decyzji odpowiedzialnych i ostatecznych, a nie połowicznych i chwilowych⁴².

A jeśli ktoś nie rozpoznaje powołania ani do małżeństwa, ani do kapłaństwa? Odpowiedź na to pytanie znajduje się w adhortacji *Christus vivit*. Zdaniem Franciszka, pierwszym i podstawowym powołaniem jest tzw. powołanie chrzcielne. Polega ono na dążeniu do coraz większej dojrzałości i osobistego rozwoju⁴³.

3. Struktura powołania

W przejrzysty sposób strukturę powołania omawia Jan Paweł II. Wprawdzie ogranicza się tylko do powołania kapłańskiego, ale, jak sam zauważa, schemat ten stosuje się do każdego powołania chrześcijańskiego⁴⁴. Do jego stałych elementów należą trzy, które ściśle łączą się z osobą Jezusa Chrystusa i które papież nazywa etapami powołania: szukać, pójść i pozostać z Jezusem. Wyrażają one to, co w znacznym stopniu decyduje o kształcie powołania, czyli źródło i cel (por. Ef 1, 3-5), a także decyzję o podjęciu powołania. „Szukanie” oznacza zastanawianie się nad sensem życia, nad wyborem drogi życiowej. „Pójście” to zgoda na podjęcie powołania, która zapada w akcie decyzji. Natomiast „pozostanie” to nic innego, jak realizowanie i przeżywanie powołania, dążenie do celu, który został rozpoznany i podjęty.

³⁹ Por. PDV 3, 11, 17 (oba są sobie przyporządkowane).

⁴⁰ Por. PDV 3, 8, 11, 14, 16, 17.

⁴¹ Por. CHV 258.

⁴² Por. CHV 263-264.

⁴³ Por. CHV 267; PDV 70; EG 190; A. Zadroga, *Rozwój jako powołanie człowieka*, „Seminare” 30(2011), s. 97-104.

⁴⁴ Por. PDV 34; zob. J 1, 35-42 (fragment, który Jan Paweł II nazywa „Ewangelią powołania”).

Istotne miejsce w strukturze powołania zajmuje źródło, czyli przyczyna sprawcza. Źródłem każdego powołania chrześcijańskiego jest Bóg⁴⁵. Autorzy obu adhortacji zgodnie podkreślają, że to On wybiera i powołuje w sposób uprzedzający i darmowy. Dlatego o każdym tego typu powołaniu mówi się, że jest darem Bożym (w tym sensie nazywa się je także łaską)⁴⁶. W dodatku powołanie chrześcijańskie jest udzielane w Kościele i przez Kościół. Dlatego należy podkreślić, że w tej wspólnotce nie ma osób niepowołanych⁴⁷. Wyjątek od tej zasady stanowi Bóg Ojciec, który nie jest ani powołany, ani posłany, lecz powołujący i posyłający⁴⁸. Pierwszym powołanym i posłanym przez Ojca jest Jego Syn⁴⁹. Natomiast celem powołania Jezusa jest służba Ludowi Bożemu. Do tego samego rodzaju służby są wezwani również ci, którzy zostali powołani do kapłaństwa sakramentalnego⁵⁰.

Strukturę powołania Jan Paweł II przyrównuje do dialogu, który odbywa się między powołującym Bogiem a powołanym człowiekiem. Ponieważ inicjatywa należy do Boga, to Bóg jest tym, który zapoczątkowuje dialog. Natomiast rola człowieka sprowadza się do rozpoznania, zgody i podjęcia Bożego wezwania. W ten sposób korespondują ze sobą dar Boga oraz wolność człowieka. Papież podkreśla, że ten dialog zachodzi w atmosferze miłości i odpowiedzialności. Bóg wzywa, a człowiek podąża za Jego wezwaniem. Odpowiedzią na wezwanie jest akceptacja, czyli pójście za Nim (por. Mk 3, 13). Zgoda na podjęcie powołania to nic innego jak decyzja, dzięki której powołanie wchodzi w fazę urzeczywistnienia. Jeśli zostało ono rozpoznane jako dobre i prawdziwe dla człowieka, to mocą decyzji następuje jego aktualizacja. Decyzja sprawia, że powołanie staje się realnym bytem.

Porządek odwrotny, w którym inicjatywa Boga jest zastąpiona lub pominięta niweczy rozumienie powołania jako daru Bożego (por. J 15, 16)⁵¹. Papież Franciszek podkreśla, że inicjatywa Boga wypływa z miłości do człowieka. Boga nazywa przyjacielem, a powołanie przyjacielskim wezwaniem. W tym kontekście staje się ono najodpowiedniejszym darem wypływającym z przyjaźni⁵². W swoim dokumencie Franciszek przekonuje, że Bóg chce obdarowywać ludzi, ponieważ traktuje ich jak swoich przyjaciół. Cokolwiek od Niego

⁴⁵ Por. PDV 1.

⁴⁶ Por. PDV 9, 35; J. M. Bergoglio, *Prawdziwa władza jest służbą*, tłum. A. Fijałkowska-Żydok, Kraków 2013, s. 37.

⁴⁷ Por. PDV 35.

⁴⁸ Por. Tomasz z Akwinu, *Summa contra gentiles*, t. 3, przeł. Z. Włodek, W. Zega, Poznań, 2009, s. 127 (IV, 26).

⁴⁹ Por. PDV 36; Franciszek, *Przewodnik duchowy*, Kraków 2013, s. 86.

⁵⁰ Por. PDV 35, 40; zob. J 10, 11; Franciszek, *Między kanapą a odwagą. Wszystko, co powiedział papież podczas Światowych Dni Młodzieży w Krakowie*, Kraków 2016, s. 49; J. Woroniecki, *Królewskie kapłaństwo. Studium o powołaniu i wychowaniu kapłana katolickiego*, Warszawa 2000, s. 24-28.

⁵¹ Por. PDV 36; zob. J 15, 16.

⁵² Por. CHV 250.

pochodzi, jest na miarę człowieka obdarowanego. Dlatego darem na miarę całego życia jest dar powołania⁵³.

Inicjatywa Boga sprawia, że człowiek idzie za Nim, o ile jego odpowiedź jest wolna i ufna. Jednakże nie brak przykładów braku otwartej, chociaż wolnej odpowiedzi na darmową inicjatywę Boga. Obaj papieże przywołują postać bogatego młodzieńca, który nie podjął wezwania pójścia za Jezusem (por. Mt 19, 16-22)⁵⁴. Tak czy inaczej decyzja człowieka podjęta w wolności jest istotnym czynnikiem powołania. Tylko dzięki niej następuje przyłgnięcie do Boga, czyli oddanie się Mu z miłością. Wolną odpowiedź na Boże wezwanie Jan Paweł II nazywa najwyższą formą ludzkiej wolności⁵⁵. Odpowiedź udzielona w wolności stanowi istotny czynnik struktury powołania. Powołanie bez wolności sprzeciwia się rozumieniu powołania jako przyjęciu Bożego daru. Tym niemniej nie można przemilczeć faktu, że powołanie może być odrzucone. Człowiek może sprzeciwić się Bogu, gdyż On nikogo nie zmusza do realizowania powołania. Z drugiej strony Jan Paweł II tłumaczy, że powołania nie należy rozumieć jako narzuconego ciężaru⁵⁶.

Dopiero na bazie wolności można mówić, że powołanie jest ofiarą. W tym też przejawia się cel powołania, czyli kolejny istotny składnik jego struktury. Oznacza to, że ten, który powołanie otrzymał jako dar, przyjmuje go i wypełnia, czyli zwraca go Bogu w postaci ofiary⁵⁷. Czyż spontanicznie, świadome, wielkoduszne i całkowite oddanie siebie nie jest ofiarowaniem? Wzór dobrowolnej ofiary Bogu stanowi ofiara Jego Syna. Jan Paweł II podkreśla, że spośród stworzeń pełni powołania doświadczyła przede wszystkim Matka Boża⁵⁸. Powołanie jest zatem wolnym dialogiem miłości, który zapoczątkowuje słowo Boga, a cel osiąga w ofierze człowieka jako bezinteresownym darze z siebie⁵⁹. Celu powołania nie leży rozumieć tylko zewnętrznie jako pewnego zadania do wykonania. Jego celowość wyraża się również w kształtowaniu człowieka od wewnątrz. Dlatego powołanie nie ogranicza się tylko do służby na rzecz innych osób, lecz przede wszystkim stanowi motyw dojrzewania i przemiany samego powołanego.

⁵³ Por. CHV 287; *Alfabet Franciszka*, oprac. P. Żyłka, Kraków 2014, s. 142; Jan Paweł II, *Jak odczytać Boże wezwanie? Do młodych, powołanych, by pójść za Chrystusem drogą posługi kapłańskiej lub życia konsekrowanego*, Kraków 2000, s. 51-55.

⁵⁴ Por. PDV 36, 37; CHV 251; Jan Paweł II, *Redemptionis donum*, Rzym, 25 marca 1984 r., 3. W kontekście bogatego młodzieńca Jan Paweł II wymienia przeszkody, które utrudniają pójście za Jezusem (dobra materialne, uwarunkowania społeczne i kulturowe, fałszywe pojęcie Boga, błędna koncepcja człowieka, kryzys wiary).

⁵⁵ Por. PDV 36 (łaska i wolność nie przeciwstawiają się sobie, lecz uzupełniają); Jan Paweł II, *Najwspanialszym wypełnieniem wolności jest miłość*, w: *Drogowskazy dla Polaków Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, red. M. Czeakański, Kraków 1999, s. 403-406.

⁵⁶ Por. PDV 37.

⁵⁷ Por. PDV 36.

⁵⁸ Por. tamże.

⁵⁹ Por. PDV 37.

W strukturze powołania obejmującej źródło, decyzję i cel jest również miejsce dla innych ludzi. Ich rola polega głównie na pośredniczeniu między Bogiem a powołanym człowiekiem. Jan Paweł II podkreśla, że najczęściej wezwanie Boże dociera do człowieka za pośrednictwem kogoś innego, a nawet całej wspólnoty⁶⁰. Na polu budzenia i wychowywania powołań niezastąpioną rolę odgrywa Kościół, który rodzi i kształtuje powołania⁶¹.

Franciszek dostrzega, że w strukturę powołania jest wplecione pewnego rodzaju ryzyko. Wprawdzie nie stanowi ono czynnika koniecznego, ale może się pojawić z tego względu, że powołanie konstytuuje się na mocy decyzji. Dzięki niej następuje podjęcie lub odrzucenie tego czy innego powołania⁶². Decyzja tego rodzaju jest oparta na zaufaniu wobec tego, kto powołuje. Dlatego większe ryzyko podejmuje ten, kto w mniejszym stopniu przyłożył się do poznania źródła swego powołania. Im mniej pewności, że konkretne powołanie zostało dobrze rozpoznane, tym większe ryzyko, że decyzja będzie błędna. Ryzyko wiąże się także z tym, że powołanie jest zadaniem. Wiąże się ono z zaangażowaniem, własną pracą i wysiłkiem, aby otrzymane powołanie rozwinąć stosownie do jego celu. Dlatego Franciszek nazywa je wymagającym darem⁶³.

Z uwagi na to, że powołanie ma strukturę dialogiczną i realizuje się pomiędzy powołanym a powołującym, status bytowy powołania należy określić jako byt relacyjny międzyosobowy. Zaistnienie powołania warunkują dwie osoby: powołująca i powołana, a także relacja między nimi, która wyraża się poprzez przyjaźń, zaufanie, miłość, wolność.

4. Rozeznanie powołania

Rozeznawanie polega przede wszystkim na tym, aby dostrzec i rozpoznać sens swojego powołania. Dokonuje się ono w drodze poszukiwania przyczyny sprawczej, wzorczej i celowej powołania, a więc tego, kto powołuje, do czego powołuje oraz na jaką drogę powołuje. Rozeznawanie tego rodzaju zmierza do podjęcia decyzji, czyli zgody na wybór oraz realizowanie konkretnego powołania. Oprócz źródła i celu powołania niezbędne w tym procesie jest poznanie także samego siebie.

O wadze tego problemu świadczy chociażby to, że obaj papieże wiele uwagi poświęcają tej kwestii w swoich adhortacjach. Franciszek umiejscawia problem rozeznawania powołania w szerszym kontekście, który polega na poznawaniu tego, co pojawia się jako zupełnie nowe. Sugeruje on, aby poznawać,

⁶⁰ Por. PDV 37, 38, 39, 41 (słowo, obecność, świadectwo); zob. J 1, 41-42.

⁶¹ Por. PDV 40; Jan Paweł II, *Powołanie rodzi się we wspólnotcie*, w: *Orędzia Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. J. Jękot, P. Słabek, Kraków 1998, s. 455-460.

⁶² Por. CHV 289.

⁶³ Por. tamże; Jan Paweł II, *Powołanie – dar i zadanie*, w: *Powołanie i seminarium w wypowiedziach Jana Pawła II do młodzieży i alumnów Seminarium Rzymskiego*, oprac. D. Drązek, Pelplin 1995, s. 12.

czy pojawiająca się nowość pochodzi od Boga, czy od kogoś innego⁶⁴. Dodaje, że dzięki relacji, jaką nawiązuje się z Bogiem można dostrzec zupełnie inny sens nowych wydarzeń i okoliczności życia.

Franciszek dostrzega, że rozeznawanie powołania jest pewnego rodzaju wysiłkiem. Ponieważ polega ono m.in. na wsłuchiwanie się w głos Boga, sprzyja mu samotność i cisza⁶⁵. Papież tłumaczy, że pomocne, a nawet konieczne w tym procesie jest stawianie sobie pytań. Ich zadaniem jest ułatwienie poznania siebie, swoich mocnych i słabych stron, a także tego, co daje radość, a co smutek. Wreszcie istotna jest odpowiedź na pytanie o to, czy potrafię służyć. Wiąże się z nim zdolność do dawania siebie i poświęcenia. Jak widać, pytania te są stawiane przede wszystkim w relacji do innych. Dlatego jasnym staje się to, że nie ma powołania w oderwaniu od społecznych powiązań. Powołanie to taki dar, który nie jest własnością osoby powołanej, lecz służy innym.

Znamienne, że spośród pytań, które ułatwiają rozpoznanie powołania Franciszek wyróżnia to, które brzmi: dla kogo jestem? I aby nie pozostawiać go bez odpowiedzi, stwierdza, że człowiek jest przede wszystkim dla Boga, a w dalszej kolejności również dla innych osób⁶⁶. Należy podkreślić, że pytanie tego rodzaju ukazuje problematykę rozeznawania powołania w zupełnie nowym świetle. Dotychczas wielką wagę przywiązywano do poznania siebie w kontekście pytania: kim jestem? W ten sposób poszukiwano przede wszystkim własnej tożsamości, czemu służyła głównie filozofia. Dzięki niej człowiek podążał w kierunku odkrycia i zrozumienia ostatecznych przyczyn własnego bytu. Natomiast propozycja Franciszka stanowi zmianę paradygmatu w rozeznawaniu powołania. Na pierwszy plan wysuwa się przynależność, relacja, służba czy pragmatyzm powołania. Służba jest tu postrzegana jako jedno z najważniejszych kryteriów powołania. Z wypowiedzi samego papieża Franciszka dowiadujemy się, że zgłębianie tego, kim jestem, to marnowanie czasu⁶⁷.

Odpowiedzi na wiele pytań związanych z powołaniem prowadzą do podjęcia decyzji⁶⁸. Stanowi ona punkt graniczny między rozeznawaniem powołania a jego realizowaniem. Nawet jeśli w rozeznawaniu pomocnych jest wiele osób lub sprzyjających okoliczności⁶⁹, sama decyzja pozostaje osobistym wyborem, którego dokonać może tylko ten, kto powołanie otrzymał.

5. Podsumowanie

Powyższe spostrzeżenia wydają się wystarczające do wskazania filozoficznych aspektów powołania. Przy całym bogactwie i złożoności tego pojęcia

⁶⁴ Por. CHV 279; Franciszek, *Gaudete et exultate*, Rzym, 19 marca 2018 r., 166.

⁶⁵ Por. CHV 277.

⁶⁶ Por. tamże.

⁶⁷ Por. CHV 286.

⁶⁸ Por. CHV 283; PDV 39.

⁶⁹ Por. PDV 34, 40.

dokumenty obu papieży mówią o powołaniu jako relacji. Dlatego z filozoficznego punktu widzenia powołanie posiada status bytu relacyjnego międzyosobowego. Jego zaistnienie możliwe jest tylko dzięki dwóm korelatom, którymi są powołujący Bóg oraz powołany człowiek (w koncepcji filozofii klasycznej oba korelaty są osobami). Powołanie w rozumieniu realnego bytu relacyjnego posiada swoje ostateczne przyczyny. Źródłem, czyli sprawcą przyczyną każdego rodzaju powołania jest Bóg, który inicjuje powołanie. Jest On także ostateczną przyczyną celową powołania, gdyż w sensie szerokim każdy człowiek jest powołany do zbawienia. Aby powołanie zaistniało w postaci realnego bytu, potrzebny jest akt decyzji. Na jego mocy powołanie zostaje ukonstytuowane. W podjęciu decyzji o wyborze powołania niezbędny jest proces rozeznawania.

Na koniec należy powiedzieć, że dokumenty obu papieży uzupełniają się w kwestii rozumienia filozoficznych aspektów powołania. Nawet jeśli ten temat jest w nich ukazany w odmienny sposób, to razem prezentują uzupełniające się treści, dzięki czemu stanowią spójną koncepcję powołania chrześcijańskiego. Ponadto zaprezentowane rozumienie powołania tak w adhortacji *Pastores dabo vobis*, jak i *Christus vivit* nie odbiega od tego, co na ten temat głoszą inne dokumenty, pisma czy wypowiedzi wyrosłe na gruncie teologii katolickiej⁷⁰.

* * *

Philosophical Aspects of Vocation on the Example of the Exhortations *Pastores dabo vobis* and *Christus vivit*

Summary

The purpose of this article is to attempt to philosophically explain the issue of vocation based on the two post-synodal exhortations *Pastores dabo vobis* and *Christus vivit*. The issues of vocation are discussed on the basis of: concept, types, structure and discernment of vocation. From a philosophical point of view, vocation has the status of an interpersonal relationship. Its existence is made possible by two correlates, which are God and man. Vocation as a real relational being has ultimate reasons. The source, or causative cause of the Christian vocation, is God who initiates the vocation. God is also the ultimate intentional cause of the vocation. In order for a vocation to come into existence in the form of real being, an act of decision is needed. Thanks to it the vocation is constituted.

Keywords: vocation, John Paul II, Francis, *Pastores dabo vobis*, *Christus vivit*.

⁷⁰ Zob. Cz. Rychlicki, *Formacja kapłańska według „Pastores dabo vobis” w kontekście soborowych i posoborowych dokumentów Kościoła*, „Studia Płockie” 22(1994), s. 115-132.

Bibliografia

- Alfabet Franciszka*, oprac. P. Żyłka, Kraków 2014.
- Bergoglio J. M., *Otwarty umysł, wierzące serce. Rekolekcje papieża Franciszka*, tłum. M. Juszcak, M. Grygierowska, Kraków 2013.
- Bergoglio J. M., *Prawdziwa władza jest służbą*, tłum. A. Fijałkowska-Żydok, Kraków 2013.
- Franciszek, *Christus vivit*, Loreto, 25 marca 2019 r.
- Franciszek, *Evangelii gaudium*, Rzym, 24 listopada 2013 r.
- Franciszek, *Gaudete et exsultate*, Rzym, 19 marca 2018 r.
- Franciszek, *Między kanapą a odwagą. Wszystko, co powiedział papież podczas Światowych Dni Młodzieży w Krakowie*, Kraków 2016.
- Franciszek, *Przewodnik duchowy*, Kraków 2013.
- Franciszek, *Sila powołania. O życiu konsekrowanym i poprawie relacji w Kościele*, przeł. A. Fijałkowska-Żydok, Poznań 2018.
- Guillet J., *Powołanie*, w: *Słownik teologii biblijnej*, tłum. K. Romaniuk, red. X. Leon-Dufour, Poznań 1990, s. 747-749.
- Harężga S., *Powołanie*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. E. Gigilewicz, Lublin 2012, kol. 142-144.
- Henrici P., *Poświęcone Bogu życie we wspólnocie Kościoła*, tłum. L. Balter, „Communio” 5(2005), s. 3-10.
- Jan Paweł II, *Dar i Tajemnica. W pięćdziesiątą rocznicę moich święceń kapłańskich*, Kraków 1996.
- Jan Paweł II, *Jak odczytać Boże wezwanie? Do młodych, powołanych, by pójść za Chrystusem drogą służby kapłańskiej lub życia konsekrowanego*, Kraków 2000.
- Jan Paweł II, *Najwspanialszym wypełnieniem wolności jest miłość*, w: *Drogowskazy dla Polaków Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, red. M. Czekański, Kraków 1999, s. 403-406.
- Jan Paweł II, *Pastores dabo vobis*, Rzym, 25 marca 1992 r.
- Jan Paweł II, *Powołanie – dar i zadanie*, w: *Powołanie i seminarium w wypowiedziach Jana Pawła II do młodzieży i alumnów Seminarium Rzymskiego*, oprac. D. Drażek, Pelplin 1995.
- Jan Paweł II, *Powołanie rodzi się we wspólnocie*, w: *Oređzia Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. J. Jękot, P. Słabek, Kraków 1998, s. 455-460.
- Jan Paweł II, *Redemptionis donum*, Rzym, 25 marca 1984 r.
- Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 11, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002.
- Napora K., „*Aby służył i strzegł*” (Rdz 2,15). *Praca jako powołanie człowieka w świetle Rdz 1-2*, „*Verbum Vitae*” 25(2014), s. 17-39.
- Pastewski P., *Czym charakteryzuje się powołanie kapłańskie w rozumieniu św. Jana Pawła II?*, „*Civitas et Lex*” 2015, nr 4, s. 79-89.
- Rychlicki Cz., *Formacja kapłańska według „Pastores dabo vobis” w kontekście soborowych i posoborowych dokumentów Kościoła*, „*Studia Płockie*” 22(1994), s. 115-132.
- Sienkowski M., *Koncepcja dobra najwyższego w ujęciu Tomasza z Akwinu i Immanuela Kanta*, „*Nurt SVD*” 145(2019), nr 1, s. 236-252.
- Skowroński A., *Analiza współczesnego i poszukiwanie nowego modelu formacji kapłańskiej w WSD w Elku*, „*Studia Elckie*” 19(2017), nr specjalny, s. 603-626.
- Tomasz z Akwinu, *Summa contra gentiles*, t. 3, przeł. Z. Włodek, W. Zega, Poznań, 2009.
- Woroniecki J., *Królewskie kapłaństwo. Studium o powołaniu i wychowaniu kapłana katolickiego*, Warszawa 2000.
- Zadroga A., *Rozwój jako powołanie człowieka*, „*Seminare*” 30(2011), s. 97-104.